

**Kārtība, kādā ierosināma procedūra – kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar
jaunatklātiem apstākļiem –, neatbilst Satversmei**

2016. gada 29. aprīlī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2015-19-01 „Par Kriminālprocesa likuma 657. panta pirmās, trešās un piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”.

Kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem mērķis ir nodrošināt līdzsvaru divu taisnīgas tiesas satura elementu – res judicata principa un taisnīga sprieduma – kolīzijas gadījumā

Apstrīdētās normas

Kriminālprocesa likuma 657. panta pirmā daļa: „Tiesības atjaunot kriminālprocesu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem ir prokuroram.”

Kriminālprocesa likuma 657. panta trešā daļa: „Pieteikumu par jaunatklātiem apstākļiem izskata prokurors pēc sākotnējā kriminālprocesa izskatīšanas vietas.”

Kriminālprocesa likuma 657. panta piektā daļa: „Ja prokurors atsakās atjaunot kriminālprocesu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, viņš par to pieņem motivētu lēmumu un paziņo par to pieteicējam, nosūtot viņam lēmuma kopiju un, izskaidrojot tiesības, 10 dienu laikā no saņemšanas brīža pārsūdzēt šo lēmumu amatā augstākam prokuroram, kura lēmums nav pārsūdzams.”

Augstāka juridiska spēka norma

Satversmes 92. panta pirmais teikums: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc Ringolda Meļķa un Ivara Straumes pieteikuma. Pieteikuma iesniedzēji apstrīdētajās normās noteiktajā kārtībā iesniedza pieteikumu par kriminālprocesa atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūras virsprokurora vietniece pieņēma lēmumu, ar kuru pieteikumu noraidīja. Pieteikuma iesniedzēji minēto lēmumu pārsūdzēja amatā augstākam prokuroram. Savukārt Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas prokuratūras virsprokurors atteicās atjaunot kriminālprocesu, norādot, ka kriminālprocesa atjaunošanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem nav pamata.

Pēc pieteikuma iesniedzēju ieskata, apstrīdētās normas nepamatoti ierobežojot tiem Satversmē noteiktās tiesības uz taisnīgu tiesu, jo personas pieteikumu par jaunatklātiem apstākļiem izskata prokurors pēc sākotnējā kriminālprocesa izskatīšanas vietas un personai nav tiesību pārsūdzēt tiesā prokurora atteikumu atjaunot kriminālprocesu. Nepamatoti atsakot kriminālprocesa atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, personai tiek liegta iespēja tikt attaisnotai tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kuru šī persona nav izdarījusi.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par Satversmes tiesā izspriestu prasījumu

Satversmes tiesa apstrīdētajām normām līdzīga regulējuma atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam jau ir vērtējusi lietā Nr. 2001-10-01 „Par Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 390.–392.² panta un 1997. gada 20. februāra likuma „Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” pārejas noteikumu 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”.

Satversmes tiesa atzina, ka formāli izskatāmās lietas prasījums nav izspriests, jo spriedumā lietā Nr. 2001-10-01 Satversmes tiesa vērtēja Latvijas Kriminālprocesa kodeksa normu atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, bet šajā lietā bija vērtējama Kriminālprocesa likuma normu atbilstība tai pašai Satversmes normai. [10.1.] Tomēr pēc būtības izskatāmajā lietā apstrīdētais normatīvais regulējums nav mainījies salīdzinājumā ar lietā Nr. 2001-10-01 apstrīdēto regulējumu. [10.3.]

Papildus Satversmes tiesa noskaidroja arī to, vai pastāv būtiski jauni apstākļi, kuru dēļ prasījumu nevarētu uzskatīt par jau izspriestu, un secināja, ka kopš sprieduma lietā Nr. 2001-10-01 pieņemšanas izdarītie grozījumi tiesību sistēmā un kriminālprocesa tiesiskajā regulējumā ir atzīstami par būtiskiem jauniem apstākļiem. Līdz ar to prasījums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam netika atzīts par jau izspriestu. [10.5.]

Par Satversmes 92. panta pirmā teikuma tvērumu

Atsaucoties uz savu līdzšinējo praksi, Satversmes tiesa norādīja, ka neatņemami jēdziena „taisnīga tiesa” elementi ir *res judicata* princips un taisnīgs spriedums. [12.2.]

Izvērtējot jau iepriekš Satversmes tiesas praksē nostiprinātās atziņas, Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru un citus dokumentus, Satversmes tiesa secināja, ka ir iespējami gadījumi, kad tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanas labad ir jāatjauno tiesvedība lietā, kurā jau pieņemts galīgs nolēmums. [12.3.]

Kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem ir sevišķa procesuāla stadija, kas iespējama vienīgi tādā gadījumā, kad tai ir likumā noteiktais pamats. Pieteikuma par jaunatklātiem apstākļiem iesniegšana nav uzskatāma par pārsūdzību un nav pielīdzināma tiesībām vērsties tiesā un kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem ir tiesību institūts, kas veidots kā tiesību uz taisnīgu tiesu papildu garantija. [12.4.]

Pēc tam, kad stājies spēkā nolēmums krimināllietā, var atklāties apstākļi, kas, izskatot krimināllietu, netika ņemti vērā, jo nebija vai nevarēja būt zināmi. Šādos gadījumos taisnīgas tiesas un tās elementa – taisnīga sprieduma – nodrošināšanai jāparedz iespēja labot pieļauto netaisnību, atjaunojot kriminālprocesu, lai krimināllietas izskatīšanā tiktu ņemti vērā jaunatklātie apstākļi. Savukārt gadījumos, kad pamats kriminālprocesa atjaunošanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem nav konstatējams, taisnīgas tiesas nodrošināšanas labad jāparedz iespēja atteikties atjaunot kriminālprocesu, tādā veidā respektējot spēkā stājušos tiesas nolēmumu un ievērojot *res judicata* principu. [12.4.]

Tiesību institūta – kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – mērķis ir nodrošināt līdzsvaru divu taisnīgas tiesas satura elementu – *res judicata* principa un taisnīga sprieduma – kolīzijas gadījumā. [12.4.] Tādējādi Satversmes tiesa secināja, ka kriminālprocesa likumā ietvertais regulējums par kriminālprocesa atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem ir vērtējams Satversmes 92. panta pirmā teikuma tvērumā. [12.4.]

Par līdzsvara nodrošināšanu *res judicata* principa un taisnīga sprieduma kolīzijas gadījumā

Satversmes tiesa norādīja, ka likumdevējam ir plaša rīcības brīvība to līdzekļu izvēlē, kuri nodrošinās līdzsvaru *res judicata* principa un taisnīga sprieduma kolīzijas gadījumā. [13.]

Pirms galīgi tiek izlemts jautājums par spēkā esoša nolēmuma atcelšanu un kriminālprocesa atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, tiek veikta saņemtās informācijas pārbaude un jaunatklāto apstākļu izmeklēšana. Personas pieteikuma sākotnējā pārbaude prokuratūrā ļauj atslogot tiesas no nepamatotu pieteikumu izskatīšanas un tādā veidā nodrošina tiesas procesa efektivitāti. Turklāt šis sākotnējais pārbaudes posms ļauj pārliecināties galvenokārt par likumā noteiktā kriminālprocesa atjaunošanas pamata esamību. [15.]

Satversmes tiesas secināja, ka apstrīdētajās normās noteiktā kārtība ir vērsta uz to, lai panāktu līdzsvaru *res judicata* principa un taisnīga sprieduma kolīzijas gadījumā. [15.]

Par to, vai apstrīdētās normas nodrošina līdzsvaru *res judicata* principa un taisnīga sprieduma kolīzijas gadījumā

Viens no Satversmes 92. panta pirmā teikuma elementiem ir arī tiesas objektivitātes jeb neitralitātes garantija. Satversmes tiesas praksē atzītais par tiesas objektivitāti un neitralitāti ir vienlīdz attiecināms arī uz prokuratūru kā tiesu varas institūciju. [16.1.]

Saskaņā ar apstrīdētajām normām tieši prokuroram pēc sākotnējā kriminālprocesa izskatīšanas vietas ir piekritīga personas pieteikuma par jaunatklātiem apstākļiem izskatīšana. Tomēr šāds regulējums var radīt situāciju, ka pieteikumu par jaunatklātiem apstākļiem izskata tas pats prokurors, kurš attiecīgajā kriminālprocesā veicis izmeklēšanas darbības, izmeklēšanas uzraudzību, kriminālvajāšanu vai uzturējis valsts apsūdzību [16.2.]

Satversmes tiesa lietā Nr. 2001-10-01 jau ir atzinusi, ka tas pats prokurors, kurš uzturējis apsūdzību lietā, nav tiesīgs līdz galam izlemt jautājumu par to, vai lietā ir jaunatklāti apstākļi.

Ja prokurors iepriekš ir veicis izmeklēšanas darbības vai uzturējis valsts apsūdzību kriminālprocesā, tad viņš ir sniedzis vērtējumu un paudis viedokli arī par apsūdzības pamatotību. Tāpēc var rasties pamatotas šaubas, ka viņš savu viedokli nemainīs arī tad, kad izskatīs pieteikumu par jaunatklātiem apstākļiem vai personas sūdzību par lēmumu, ar kuru atteikta kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Proti, apstrīdētās normas ne visos gadījumos ļauj novērst personu, tostarp Pieteikuma iesniedzēju, šaubas par to prokuroru neitralitāti, kuri izlemj jautājumu par kriminālprocesa atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. [16.3.]

Satversmes tiesas secināja, ka, lai arī normatīvais regulējums kriminālprocesa atjaunošanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem kopumā ir vērsts uz līdzsvara panākšanu *res judicata* principa un taisnīga sprieduma kolīzijas gadījumā, tieši apstrīdētajās normās noteiktā kārtība atsevišķos gadījumos šādu līdzsvaru nenodrošina. [16.3.]

Par brīdi, ar kuru apstrīdētās normas zaudē spēku

Izskatāmajā lietā Satversmes tiesa ņēma vērā to, ka apstrīdēto normu atzīšana par spēkā neesošām no kāda brīža pagātnē novestu pie tādas situācijas, ka būtu jāpārskata visi tie prokuroru lēmumi par atteikšanos atjaunot kriminālprocesu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, kuri pieņemti, pamatojoties uz šīm normām un ir jau stājušies spēkā. Šāda situācija neatbilstu tiesiskās noteiktības principam. Savukārt apstrīdēto normu tūlītēja atcelšana, kamēr nav stājies spēkā jauns normatīvais regulējums, nav iespējama, jo tādā gadījumā Kriminālprocesa likums neparedzētu

kārtību, kādā ierosināma procedūra – kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. [17.]

Satversmes tiesa atzina, ka šādā situācijā ir nepieciešams un pieļaujams, ka Satversmei neatbilstošās normas vēl kādu brīdi paliek spēkā.

Ņemot vērā, ka likumdevējam jaunā tiesiskā regulējuma pieņemšanai nepieciešams saprātīgs laika posms, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdēto normu atcelšanai šajā gadījumā nevar noteikt vispārēju atpakaļvērstu spēku vai atzīt apstrīdētās normas par spēkā neesošām no Satversmes tiesas sprieduma spēkā stāšanās dienas. [17.]

Par jauno procesuālo regulējumu

Satversmes tiesa norādīja, ka likumdevējam, pieņemot jauno procesuālo regulējumu, jānovērš šaubas par to prokuroru neitralitāti, kuri izlemj jautājumu par kriminālprocesa atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, turklāt tiesības izmantot šo jauno procesuālo regulējumu piešķiramas arī pieteikuma iesniedzējiem. [17.]

Satversmes tiesa atzina Kriminālprocesa likuma 657. panta pirmo, trešo un piekto daļu, ciktāl tās pieļauj to, ka prokurors, kurš kriminālprocesā veicis izmeklēšanas darbības, izmeklēšanas uzraudzību, kriminālvajāšanu vai uzturējis valsts apsūdzību, izlemj jautājumu par šā kriminālprocesa atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, par neatbilstošām Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošām no 2017. gada 1. janvāra.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā oficiālajā izdevumā „Latvijas Vēstnesis”. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2015/08/2015-19-01_Spriedums.pdf

---

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.